

23. Huius Deus ex femine secundum promissionem eduxit Israel salvatorem Iesum,

24. * pradicante Ioanne ante faciem adventus eius baptismum penitentia omni populo Israel.

25. Cum impleret autem Ioannes cursum suum, dicebat: Quem me arbitramini esse, * non sum ego, sed ecce venit post me, cuius non sum dignus calceamenta pedum solvere.

26. * Viri fratres, filii generis Abraham, & qui in vobis timent Deum, vobis verbum salutis huius missum est.

27. Qui enim habitabant Ierusalem, & principes eius hunc ignorantes, & voces prophetarum, quae per omne sabbatum leguntur, iudicantes impleverunt,

28. & nullam causam mortis inveniētes in eo, * petierunt a Pilato, ut interficerent eum.

29. Cumque consummassent omnia, quae de eo scripta erant, deponentes eum de ligno, posuerunt eum in monumento.

30. * Deus vero suscitavit eum a mortuis tertia die: qui visus est per dies multos his,

31. qui simul ascenderant cum eo de Galilaea in Ierusalem: qui usque nunc sunt testes eius ad plebem.

32. Et nos vobis annunciamus eam, quae ad patres nostros repromissio facta est:

33. quoniam hanc Deus adimplevit filiis nostris resuscitans Iesum, * sicut & in Psalmo secundo scriptum est: * Filius meus es tu, ego hodie genui te.

34. Quod autem suscitavit eum a mortuis, amplius iam non reversurum in corruptionem, ita dixit: * Quia dabo vobis sancta David fidelia.

35. Ideoque & alius dicit: * Non dabis sanctum tuum videre corruptionem.

36. David enim in sua generatione cum administrasset, voluntati Dei * dormivit: & appositus est ad patres suos, & vidit corruptionem.

37. Quem vero Deus suscitavit a mortuis, non vidit corruptionem.

38. Notum igitur sit vobis viri fratres, quia per hunc vobis remissio peccatorum annunciat, & ab omnibus, quibus non potuistis in lege Moyse iustificari,

39. in hoc omnis, qui credit, iustificatur.

40. Videte ergo ne superveniat vobis quod dictum est in Prophetis:

41. * Videte contemptores, & admi-

ramini, & disperdimini: quia opus operor ego in diebus vestris, opus quod non credetis, si quis enarraverit vobis.

42. Exeuntibus autem illis rogabant ut sequenti sabbato loquerentur sibi verba haec.

43. Cumque dimissa esset synagoga, secuti sunt multi Iudaeorum, & colentium advenarum, Paulum, & Barnabam: qui loquentes suadebant eis ut permanerent in gratia Dei.

44. Sequenti vero sabbato penes universam civitatem convenit audire verbum Dei.

45. Videntes autem turbas Iudaei, repleti sunt zelo, & contradicebant his, quae a Paulo dicebantur, blasphemantes.

46. Tunc constanter Paulus & Barnabas dixerunt: Vobis oportebat primum loqui verbum Dei: sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis aeternae vitae, ecce convertimur ad Gentes.

47. sic enim praecipit nobis Dominus: * Posui te in lucem Gentium, ut sis in salutem usque ad extremum terrae.

48. Audiētes autem Gentes gavisa sunt, & glorificabant verbum Domini: & crediderunt quotquot erant praordinati ad vitam aeternam.

49. Disseminebatur autem verbum Domini per universam regionem.

50. Iudaei autem concitaverunt mulieres religiosas, & honestas, & primos civitatis, & excitaverunt persecutionem in Paulum, & Barnabam: & eiecerunt eos de finibus suis.

51. * At illi excusso pulvere pedum in eos, venerunt Iconium.

52. Discipuli quoque replebantur gaudio, & spiritu sancto.

CAPUT XIV.

Iconij plures convertuntur. Paulus & Barnabas Iconio pulsi, & lapidati, Lystram petunt, ubi claudum sanant; sibi sacrificare paratos vix impediunt; iterum lapidibus appetiti redeunt Antiochiam.

1. Factum est autem Iconij, ut simul introirent in synagogam Iudaeorum, & loquerentur, ita ut crederet Iudaeorum, & Graecorum copiosa multitudo.

2. Qui vero increduli fuerunt Iudaei, suscitaverunt, & ad iracundiam concitaverunt animas Gentium adversus fratres.

3. Multo igitur tempore demorati sunt, fiducialiter agentes in Domino, testimonium

* Hab. 1. 5.

* Matth. 10. 14. Marc. 6. 11. Luc. 9. 5. * Eodem anno 42.

nium perhibente verbo gratiae suae, dante signa, & prodigia fieri per manus eorum.

4. Divisa est autem multitudo civitatis: & quidam quidem erant cum Iudaeis, quidam vero cum Apostolis.

5. Cum autem factus esset impetus Gentilium, & Iudaeorum cum principibus suis, ut contumeliis afficerent, & lapidarent eos,

6. intelligentes confugerunt ad civitates Lycaoniae Lystram, & Derben, & universam in circuitu regionem, & ibi evangelizantes erant.

7. Et quidam vir Lystris infirmus pedibus sedebat, claudus ex utero matris suae, qui numquam ambulaverat.

8. Hic audivit Paulum loquentem. Qui intuitus eum, & videns quia fidem haberet ut salvus fieret,

9. dixit magna voce: Surge super pedes tuos rectus. Et exiit, & ambulabat.

10. Turbae autem cum vidissent quod fecerat Paulus, levaverunt vocem suam Lycaonice dicentes: Dii similes facti hominibus, descenderunt ad nos.

11. Et vocabant Barnabam Iovem, Paulum vero Mercurium: quoniam ipse erat dux verbi.

12. Sacerdos quoque Iovis, qui erat ante civitatem, tauros, & coronas ante ianuas afferens, cum populis volebat sacrificare.

13. Quod ubi audierunt Apostoli, Barnabas & Paulus, conscisis tunicis suis exierunt in turbas clamantes,

14. & dicentes: Viri, quid haec facitis? & nos mortales sumus, similes vobis homines, annunciantes vobis ab his vanis converti ad Deum vivum, * qui fecit caelum, & terram, & mare, & omnia quae in eis sunt:

15. qui in praeteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas.

16. Et quidem non sine testimonio semetipsum reliquit beneficiens de caelo, dans pluvias, & tempora fructifera implens cibo, & latitia corda nostra.

17. Et haec dicentes, vix sedaverunt turbas ne sibi immolarent.

18. Supervenerunt autem quidam ab Antiochia, & Iconio Iudaei: & persuasis turbis, lapidantesque Paulum, traxerunt extra civitatem, existimantes eum mortuum esse.

19. Circumdantibus autem eum discipulis, surgens intravit civitatem, & postera die profectus est cum Barnaba in Derben.

* Quo tempore ad fidem convertitur Thecla, Iconiensis virgo nobilissima.

* Ann. 43.

* Gen. 1. 1. Psal. 145. 6. Apoc. 14. 7.

* Quo tempore videtur illam extalam passus, de qua 2. Cor. 12.

20. Cumque evangelizassent civitati illi, & docuissent multos, reversi sunt Lystram, & Iconium, & Antiochiam,

21. confirmantes animas discipulorum, exhortantesque ut permanerent in fide: & quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.

22. Et cum constituissent illis per singulas ecclesias presbyteros, & orassent cum ieiunationibus, commendaverunt eos Domino, in quem crediderunt.

23. Transeuntesque Pisidiam, venerunt in Pamphyliam,

24. & loquentes verbum Domini in Pergae, descendērunt in Attaliam:

25. * & inde navigaverunt Antiochiam, unde erant traditi gratiae Dei in opus, quod compleverunt.

26. Cum autem venissent, & congregassent Ecclesiam, retulerunt quanta fecisset Deus cum illis, & quia aperuisset Gentibus ostium fidei.

27. Morati sunt autem tempus non modicum cum discipulis.

* Ann. 44.

* Supr. 13.

* Post hoc videtur Paulus Christi Evangelium propagavisse usque ad Illyricum. Rom. 15. 19. eaque perpersus, quae 2. Cor. 11. 24. 25. ipse commemorat.

CAPUT XV.

Concilium Ierosolymitanum, ortu de ritibus Iudaeis questione, celebratur: eo Paulus & Barnabas mittuntur; questione desinita, Concilij Epistola mittitur ad Ecclesias. Paulus & Barnabas a se invicem discedunt; Paulus assumpto secum Sila, Barnabas assumpto Marco.

1. ET quidam descendentes de Iudaea, * docebant fratres: * Quia nisi circumcidamini secundum morem Moyse, non potestis salvari.

2. Facta ergo seditione non minima Paulo, & Barnabae adversus illos, statuerunt ut ascenderent Paulus, & Barnabas, & quidam alii ex aliis ad Apostolos, & presbyteros in Ierusalem super hac questione.

3. Illi ergo deducti ab Ecclesia pertransibant Phoenicem, & Samariam, narrantes conversionem Gentium: & faciebant gaudium magnum omnibus fratribus.

4. Cum autem venissent Ierosolymam, suscepti sunt ab Ecclesia, & ab Apostolis, & senioribus annunciantes quanta Deus fecisset cum illis.

5. Surrexerunt autem quidam de Ierusalem, viri quidam, qui dicebantur Pharisaei, qui dicebantur

* Ann. 49. desinente. Gal. 5. 2.

* Ann. 50. Erae vulg. annis 14. post Pauli profectum.

Hierosolymitanam tricennio a conversione sua exacto susceptam. Gal. 2. 1.

5. Surrexerunt autem quidam de haeresi Pharisaorum, qui crediderunt, dicentes: Quia oportet circumcidi eos, praecipere quoque servare legem Moysi.

6. Convenieruntque Apostoli, & seniores videre de verbo hoc.

7. Cum autem magna conquisitio fieret, furgens Petrus dixit ad eos: * Viri fratres, vos scitis quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit, per os meum audire Gentes verbum Evangelij, & credere.

8. Et qui novit corda Deus, testimonium perhibuit, * dans illis Spiritum sanctum, sicut & nobis,

9. & nihil discrevit inter nos & illos, fide purificans corda eorum.

10. Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere iugum super cervices discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus?

11. Sed per gratiam Domini Iesu Christi credimus salvari, quemadmodum & illi.

12. Tacuit autem omnis multitudo: & audiebant Barnabam, & Paulum narrantes quanta Deus fecisset signa, & prodigia in Gentibus per eos.

13. Et postquam tacuerunt, respondit Iacobus, dicens: Viri fratres, audite me.

14. Simon narravit quemadmodum primum Deus visitavit sumere ex Gentibus populum nomini suo.

15. Et huic concordant verba Prophetarum, sicut scriptum est:

* Amos 9. 11. * Post haec revertar, & reaedificabo tabernaculum David, quod decedit: & diruta eius reaedificabo, & erigam illud: ut requirant ceteri hominum Dominum, & omnes gentes, super quas invocatum est nomen meum, dicit Dominus faciens haec.

18. Notum a saeculo est Domino opus suum.

19. Propter quod ego iudico non inquietari eos, qui ex Gentibus convertuntur ad Deum,

20. sed scribere ad eos ut abstineant se a contaminationibus simulachrorum, & fornicatione, & suffocatis, & sanguine.

21. Moyses enim a temporibus antiquis habet in singulis civitatibus qui eum praedicant in synagogis, * ubi per omne sabbatum legitur.

* Supr. 13. 27. 22. Tunc placuit Apostolis, & senioribus cum omni Ecclesia, eligere viros ex eis, & mittere Antiochiam cum Paulo, & Barnaba, Iudam, qui cognominabatur

Barnabas, & Silam viros primos in fratribus,

23. scribentes per manus eorum. Apostoli & seniores fratres, his, qui sunt Antiochia, & Syria, & Ciliciae fratribus ex Gentibus, salutem.

24. Quoniam audivimus quia quidam ex nobis exeuntes, turbaverunt vos verbis, evertentes animas vestras, quibus non mandavimus:

25. placuit nobis collectis in unum, eligere viros, & mittere ad vos cum charissimis nostris Barnaba, & Paulo,

26. hominibus, qui tradiderunt animas suas pro nomine Domini nostri Iesu Christi.

27. Misimus ergo Iudam, * & Silam, qui & ipsi vobis verbis referent eadem.

28. Visum est enim Spiritui sancto, & nobis nihil ultra imponere vobis oneris quam haec necessaria:

29. ut abstinatis vos ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione, a quibus custodientes vos, bene agatis. Valete.

30. Illi ergo dimissi, descenderunt Antiochiam: & congregata multitudine tradiderunt epistolam.

31. Quam cum legissent, gavisi sunt super consolatione.

32. Iudas autem, & Silas, & ipsi cum essent Prophetae, verbo plurimo consolati sunt fratres, & confirmaverunt.

33. Facto autem ibi aliquanto tempore, dimissi sunt cum pace a fratribus ad eos, qui miserant illos.

34. Visum est autem Silae ibi remanere: Iudas autem solus abiit Ierusalem.

35. Paulus autem, & Barnabas demorabantur Antiochia docentes: & evangelizantes cum aliis pluribus verbum Domini.

36. Post aliquot autem dies, dixit ad Barnabam Paulus: Revertentes visitemus fratres per universas civitates, in quibus predicavimus verbum Domini, quomodo se habeant.

37. Barnabas autem volebat secum assumere & Ioannem, qui cognominabatur Marcus. *

38. Paulus autem rogabat eum (ut qui discessisset ab eis de Pamphylia, * & non isset cum eis in opus) non debere recipi.

39. Facta est autem dissensio, ita ut discederent ab invicem, & Barnabas quidem assumpto Marco navigaret Cyprum.

40. Paulus vero electo Sila profectus est, traditus gratiae Dei a fratribus.

41. Perambulabat autem Syriam, & Ciliciam, confirmans Ecclesias: praecipiens custodire praecipua Apostolorum, & seniorum.

CAPUT XVI.

Paulus lustrat Ecclesias. Viso admonitus, in Macedoniam se confert. Philippis Lydiam purpurariam ad fidem convertit; sanat Pythionissam: ipse & Silas virgis caduntur; custos carceris convertitur; ipsi liberantur.

Eodem ann. 51.

1. **P**erveniit autem Derben, & Lystram. Et ecce discipulus quidam erat ibi nomine Timotheus, filius mulieris Iudaeae fidelis, patre Gentili.

2. Huic testimonium bonum reddebant qui in Lystris erant, & Iconio fratres.

3. Hunc voluit Paulus secum proficisci: & assumens circumcidit eum propter Iudaeos, qui erant in illis locis. Sciebant enim omnes quod pater eius erat Gentilis.

4. Cum autem pertransirent civitates, tradebant eis custodire dogmata, quae erant decreta ab Apostolis & senioribus, qui erant Ierosolymis.

5. Et Ecclesiae quidem confirmabantur fide, & abundabant numero quotidie.

6. Transiuntes autem Phrygiam, & Galatae regionem, vetati sunt a Spiritu sancto loqui verbum Dei in Asia.

7. Cum venissent autem in Mysiam, tentabant ire in Bithyniam: & non permisit eos Spiritus Iesu.

8. Cum autem pertransissent Mysiam, descendērunt Troadem:

9. & visio per noctem Paulo ostensa est: Vir Macedo quidam erat stans, & deprecans eum, & dicens: Transiens in Macedoniam, adiuva nos.

10. Ut autem visum vidit, statim quaesivimus * proficisci in Macedoniam, certi facti quod vocasset nos Deus evangelizare eis.

11. Navigantes autem a Troade, recto cursu venimus Samothraciam, & sequenti die Neapolim:

12. & inde Philippis, quae est prima partis Macedoniae civitas, colonia. Eramus autem in hac urbe diebus aliquot, conferentes.

13. Die autem sabbatorum egressi sumus foras portam iuxta flumen, ubi videbatur oratio esse: & sedentes loquebamur mulieribus, quae convenerant.

14. Et quaedam mulier nomine Lydia,

purpuraria civitatis Thyatirenorum, colens Deum, audivit: cuius Dominus aperuit cor intendere his, quae dicebantur a Paulo.

15. Cum autem baptizata esset, & domus eius, deprecata est dicens: Si iudicatis me fidem Domino esse, introite in domum meam, & manete. Et coegit nos.

16. Factum est autem euntibus nobis ad orationem, puellam quandam habentem spiritum pythionem obviare nobis, quae quaestum magnum praestabat dominis suis divinando.

17. Haec subsecuta Paulum, & nos, clamabat dicens: Isti homines servi Dei excelsi sunt, qui annunciant vobis viam salutis.

18. Hoc autem faciebat multis diebus. Dolens autem Paulus, & conversus, spiritum dixit: Praecipio tibi in nomine Iesu Christi exire ab ea. Et exiit eadem hora.

19. Videntes autem domini eius quia exiit spes quaestus eorum, apprehendentes Paulum, & Silam perduxerunt in forum ad principes:

20. & offerentes eos magistratibus, dixerunt: Hi homines conturbant civitatem nostram, cum sint Iudaei:

21. & annunciant morem, quem non licet nobis suscipere, neque facere, cum simus Romani.

22. Et cucurrit plebs adversus eos: & magistratus, scisis tunicis eorum, * iusserunt eos virgis caedi.

23. Et cum multas plagas eis imposuissent, miserunt eos in carcerem, praecipientes custodi ut diligentem custodiret eos.

24. Qui cum tale praecipuum accepisset, misit eos in interiorem carcerem, & pedes eorum strinxit ligno.

25. Media autem nocte Paulus, & Silas orantes, laudabant Deum: & audiebant eos, qui in custodia erant.

26. Subito vero terramotus factus est magnus, ita ut moverentur fundamenta carceris. Et statim aperta sunt omnia ostia: & universorum vincula soluta sunt.

27. Expergefactus autem custos carceris, & videns ianuas apertas carceris, evaginato gladio volebat se interficere, astimans fugisse vinctos.

28. Clamavit autem Paulus voce magna, dicens: Nihil tibi mali feceris: universi enim hic sumus.

29. Petitoque lumine, introgressus est: & tremefactus procidit Paulo & Silae ad pedes: